

PRVA MISIJSKA CRKVA U ANTIOHIJI (2) *

ĐURO HRANIĆ
Teologija u Đakovu
Petra Preradovića 17
31400 ĐAKOVO

Izlaganje na znanstvenom skupu
Primljeno 27. 1. 1996.
UDK 226.6.08

II. MISIONARSKA CRKVA U ANTIOHIJI

1. Misijska putovanja

Vjernost temi (*Prva misijska Crkva u Antiohiji*) ne dopušta ulaženje u detaljniju analizu triju Pavlovih misijskih putovanja. Zaustavljamo se samo na onome što je važno za antiohijsku Crkvu i na misijski zamah prve Crkve koji polazi iz Antiohije.

Do sada smo promatrali širenje, rast i unutarnju izgradnju antiohijske Crkve. No, kad je dosegnula određeni stupanj kršćanske zrelosti, antiohijska Crkva koja je do sada bila područje misijskoga djelovanja (misijska Crkva), postaje misionarskom Crkvom. Rastući u spoznaji i u iskustvu spašenosti u Isusu Kristu, u antiohijskoj se kršćanskoj zajednici rađa potreba navijestiti Kristovo Ime i onima koji nisu za nj čuli i tako vlastito iskustvo spasenja podijeliti i s drugim ljudima. *Dj* kažu da je jednoga dana, dok je zajednica bila okupljena na molitvi, Duh dao na znanje da je Barnabi i Pavlu povjerio novu misiju:

“U antiohijskoj je Crkvi bilo proroka i učitelja: Barnaba, Šimun zvani Niger, Lucije Cirenac, Manahen, suothranjenik Heroda četverovlasnika, i Savao. Dok su jednom obavljali službu Božju i postili, reče Duh Sveti: “De mi odlučite Barnabu i Savla za djelo na koje sam ih pozvao.” Onda su postili, molili, položili na njih ruke i otpustili ih” (*Dj* 13,1-3).

Pavao i s njim Barnaba, najvjerojatnije u proljeće 46. godine, odlaze zajedno na “prvo misijsko putovanje”. Antiohijska je Crkva odigrala veoma važnu ulogu u nji-

hovu misijskom poslanju. Možemo kazati da je njihovo misijsko poslanje plod i nutarnja potreba života antiohijske Crkve. Prema *Dj* Pavao i Barnaba nisu odlučili sami, neovisno o zajednici, posvetiti se misionarskom djelovanju po gradovima rimskoga carstva. Antiohijska je Crkva došla do spoznaje da treba poslati misionare i za to je djelo odvojila Barnabu i Pavla. Njihovo je misionarsko poslanje tako izraslo u antiohijskoj Crkvi i to kao plod vjerničkog iskustva i zrelosti antiohijske Crkve.

“Poslani od Duha Svetoga, siđu u Seleuciju, odande odjedre na Cipar. Kad se nađu u Salamini, navješćivahu riječ Božju u židovskim sinagogama” (*Dj* 13,4-5a).

Barnaba i Pavao započinju veliko misijsko djelo Crkve, a Antiohija postaje predgrađem kršćanskih misija.¹⁷

Prva misijska poslanja polaze iz Antiohije. Pavao na sva svoja misijska putovanja polazi iz Antiohije i s putovanja se u nju vraća i u njoj boravi određeno vrijeme. To znači da je Antiohiju doživljavao “svojim” gradom i antiohijsku zajednicu svojom “matičnom” Crkvom. Ne samo da je svojom prisutnošću želio “u predahu” ohrabriti antiohijsku zajednicu (osobito poslije svog prvog misijskog putovanja), nego se sigurno u toj zajednici želio odmoriti i prikupiti

* Usp. “Kateheza” 18(1986)1, str. 63-67.

¹⁷ Usp. Gerhard SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte. Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament*, I. dio, navedeno djelo, 110-116.

nove duhovne energije za sljedeća putovanja.

Misijska aktivnost će postati specifikumom antiohijske Crkve i u kasnijem razdoblju te će to biti jedan od elemenata po kojemu će ova Crkva ostati zapamćena u povijesti sveopće Crkve, pa i onda kad će grad biti uništen a kršćanstvo nestati s tih prostora.¹⁸

Prvo misijsko putovanje vodio je Barnaba. No, najveći misionar svih vremena Crkve jeste sv. Pavao. Njegove poslanice otkrivaju njegovu misionarsku svijest da je apostol i to ne zato što bi on to htio, nego zato što je izabran od Boga, od Gospodina Isusa Krista, odlučen za evanđelje Božje (*1 Kor* 1,1; 9,16; *Rim* 1,1; *Gal* 1) i poslan da zajednice (*Kol* 1,25). Svim se svojim silama i herojskim žarom predao misionarskom poslanju (*2 Kor* 11,26-27), uspješno je utemeljivao nove Crkve, spretno izabirao svoje suradnike i nasljednike, postavljao starješine zajednica, nadilazio uskogrudnost svojega židovskog naroda i branio jedinstvo Crkve u svim narodima.

Pavao i Barnaba su utemeljivali Crkve u gradskim sredinama. Izabirali su velike i važnije gradove, središta provincija, gradove u kojima su se križali putevi, koji su imali brojno stanovništvo, bogatu kulturnu tradiciju, u kojima je cvala trgovina i ekonomija i u kojima su se na taj način susretali narodi, jezici i različiti utjecaji. Život, pojave i strujanja u gradovima su imali velik utjecaj i na provinciju. Kršćanski misionari polaze zato najprije u velike gradove. Utemeljenje kršćanske zajednice u jednom gradu, automatski je značilo širenje kršćanstva kako u provinciji toga grada, tako i u drugim gradovima. Obraćeni će postati novim misionarima.

Navještaj započinju u sinagogama, ali se navještanje ubrzo seli u kuće novoobraćenika. Ponekad sam Pavao iznajmljuje koju podesnu kuću. No, s propovijedanjem izlazi i na ulice i trgove.

Kršćanske misije valja razlikovati od židovskog prozelitizma. Spomenusmo da su Židovi u Antiohiji i po drugim gradovima Rimskoga carstva imali određeni broj poga-na simpatizera, koji su živjeli u povezanosti

sa sinagogom, vršeći zapovijedi i vjerujući u Boga Izraelova, premda nisu prihvaćali obrezanje. No, ovdje nije riječ o obraćenici-ma. Obraćeni na židovstvo se morao odreći ne samo svojega staroga vjerovanja u bogove, nego i svoje narodnosti, svojih kulturnih vlastitosti i svojega identiteta, te se ovakav oblik prozelitizma pretvarao u duhovni kolonijalizam. Kršćanske su misije, nasuprot tome, nadahnute duhom slobode i bratstva među narodima. Svi postaju braća u Kristu, iako svaki obraćenik zadržava svoj nacionalni i kulturni identitet.

Misionarsko djelovanje olakšava samo postojanje i nutarnja organizacija velikog Rimskog carstva. Ono je unutar svojih granica okupljalo gotovo cio tada poznati svijet. U unutrašnjosti carstva je vladao mir. Dobra povezanost carstva poznatim rimskim cestama, ali i lađama koje su plovile cijelim Sredozemljem, osiguravala je kulturnu povezanost i doprinosila stvaranju jedinstvenog svijeta, unutar kojeg se lakše širi i kršćanstvo.

Pavao i Barnaba su započeli misijsko djelovanje na Cipru, u Salamini.¹⁹ Salamina je bila prva prijestolnica otoka, bogat i napredan grad, važno središte u cijelom Sredozemlju. U gradu je bilo mnogo Židova i više sinagoga. Pavao i Barnaba navješćuju riječ po sinagogama. Nemamo podataka ko-

¹⁸ Usp. Klaus BERGER, *Antiochien: Gemeinsame Positionen der Missionstheologie (Teil X). Die Rolle Antiochiens im frühen Christentum*, u "Theologie-geschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments", navedeno djelo, 351-352.

¹⁹ Ciprani su bili među prvima koji su Radosnu vijest donijeli Antiohiji, a Cipar je i Barnabina domovina. No, Cipar je bogati i poznati otok na kojem se izmjenjuju razne kulture i civilizacije. U 15. st. prije Krista naselili su ga Grci, a oni su uništili već postojeću bogatu i staru kulturu. Osobito su mu bogatstvo rudnici bakra, po kome otok dobiva i ime (*cuprum* - Cipar). Već od 3. stoljeća na otoku ima i Židova, koji su ovamo došli radi bogatih rudnika i držali dio rudnika u svojim rukama. Agripa I. u pismu caru Kaliguli, među ostalim, kaže da je Jeruzalem prijestolnica "ne samo Judeje, nego i svih Židova, pa i onih na Cipru". To znači da ih je na Cipru bio prilično velik broj. (Usp. Celestin TOMIĆ, *Počeci Crkve. Pavao - apostol naroda*, Provincijalat hrvatskih franjevaca konventualaca, Zagreb 1995., 52.)

liko su dugo ostali u gradu i kakav je bio uspjeh toga propovijedanja. Čini se ne velik. Vjerojatno su Židovi primili njihov navještaj s protivljenjem i nepovjerenjem. No, "prodoše sav otok sve do Pafa" (Dj 13,6). Zaustavljali su se samo u gradovima gdje je postojala židovska zajednica i sinagoga. Iako među Židovima nisu imali puno uspjeha, ipak preko Židova su dolazili u kontakt s poganima, koji će biti otvoreniji za kršćanski navještaj. Radi sukoba i polemike Židova s kršćanima oko Krista, Židovi su, i ne htijući, širili po gradovima glas o njima (kršćanima) i o Kristu, te tako taj glas dolazi i do znatiželjnih pogana. Luka je tako npr. u Dj 13,6-12 opisao obraćenje namjesnika Sergija u Pafu do kojega su Pavao i Barnaba došli preko jednog Židova, imenom Barjesa, "nazoviproroka". Kršćanstvo se tako postupno širilo.

No, u sredinama u kojima žive, kršćani predstavljaju manjinu. Njihova je prisutnost ipak tako živa i snažna da zbog svojega prodornog utjecaja na društveni i religiozni život vrlo često izazivaju napetosti i uznemirenost.

Pavao i Barnaba se nakon prvog misijskog putovanja (Dj 13,4-14,28), na kojem su pohodili krajeve Male Azije (Cipar, Perga, Antiohija Pizidijska, Ikonij) vraćaju u Antiohiju. Opazili su da se antiohijska zajednica povećala, osobito zbog otvaranja pogana prema Isusovoj istini. No, među braćom su nastajale razmirice. Te su nemire uzrokovala uglavnom braća koja su dolazila iz Judeje i Jeruzalema, obraćenici iz farizejske sljedbe, iz Jakovljeva kruga. Nemir su unosile njihove tvrdnje: "Ako se ne obrežete po običaju Mojsijevu, ne možete se spasiti" (Dj 15,1). Oštro su zamjerali antiohijskim kršćanima (najvećim dijelom iz poganstva) zbog neobdržavanja židovskih propisa. Smatrali su da pogani uz prihvaćanje kršćanske vjere moraju prihvatiti i židovske običaje i obdržavati zakon. Iste će se trzavice pojaviti i u drugim sredinama (u Korintu, u galaćanskim Crkvama, u Rimu). "Između njih te Pavla i Barnabe nastaje prepirka i raspra nemalena" (Dj 15,2).

Pavao i Barnaba se odlučno suprostavljaju zahtjevima judaiziranja. Pavao postav-

lja korjeniti izbor: ili Zakon ili Krist, ili obrezanje ili krštenje? Pravednost i spasenje nisu plod djela Zakona, već plod i posljedica vjere u Krista. Zato se Pavao svim silama bori za jedinstvo i slobodu Crkve. No, pitanje je bilo značajno i vrlo osjetljivo.²⁰ Pavlu i Barnabi te antiohijskoj zajednici se nameće misao da to pitanje treba pojasniti s apostolima u Jeruzalemu. Ovdje ne možemo dublje ulaziti u sam sabor, no moramo naglasiti da su odluke sabora bile veoma važne i dalekosežne za daljni život i misionarsko djelovanje ne samo antiohijske Crkve, nego i Crkve uopće. Crkva se na Jeruzalemskom saboru definitivno otvorila poganima i na taj je način ohrabrila antiohijsku kršćansku zajednicu i stavove njezinih pastira.

Po završetku Jeruzalemskog sabora, Pavao i Barnaba su se s odlukama Jeruzalemskog sabora i delegacijom Crkve iz Jeruzalema (Juda i Sila) vratili u Antiohiju. Bilo je potrebno zadržati se neko vrijeme kako bi unijeli mir i sklad u antiohijsku općinu. Nastavljaju djelo izgradnje antiohijske Crkve. No, to se vrijeme odužilo. Naime, kad su se već duhovi pomalo smirili, ujesen 49. godine u Antiohiju je stigao Petar. Na početku je za stolom blagovao zajedno s obraćenicima iz poganstva, ali kad su poslije njega u Antiohiju došli "neki od Jakova", Petar je postupno popuštao judaizantima i počeo se povlačiti od braće iz poganstva. Za njim se poveo čak i Barnaba. Antiohijska je Crkva bila podvojena i Pavao se zato "u lice usprotivio" Petru te ga ukorio zbog njegova ponašanja koje se protivilo svećanim zaključcima jeruzalemskoga sabora (usp. Gal 2,11-14).

Petrovo i Pavlovo ime će u antiohijskoj zajednici postati sinonimima za dva pristupa. I sam Pavao predstavlja Jeruzalemski sabor kao da su na njemu podijeljena područja misijskog djelovanja: Petru je pov-

²⁰ Kršćani porijeklom iz farizejske sljedbe su uvjereni da Crkva u Antiohiji i pokršteni pogani nisu pravi i pravovjerni kršćani. Judaizanti shvaćaju Zakon kao nužna vrata kroz koja se može ući u kršćanstvo, dok su Pavao i Barnaba uvjereni da je Zakon samo put koji vodi prema Kristu.

jeren misijski rad među Židovima, a njemu - Pavlu među poganima (usp. *Gal* 2,7-10).

Kad su se prilike u Antiohiji potpuno smirile Pavao je osjetio poticaj Duha da nastavi svoj misionarski rad i odvažio se na novo misijsko putovanje:

“Nakon nekog vremena reče Pavao Barnabi: “Vratimo se i pohodimo braću po svim gradovima u kojima smo navješćivali riječ Gospodnju, da vidimo kako su!” (*Dj* 15,36).

Pavao je pozvao Barnabu. No, ipak nisu otišli zajedno. Pavao i Barnaba se razdvojili. “Spopade ih takva ogorčenost da se razidoše” (*Dj* 15,39) i krenuše različitim smjerom. Zašto? Barnaba je htio sa sobom povesti i Ivana, zvanog Marko. Međutim Pavao nije smatrao uputnim sa sobom voditi Marka. Marko je bio vezan uz Barnabu, Pavao prigovara da se u Pamfiliji odvojio od njih (usp. *Dj* 15,38), bio je i pod uplivom onih “oko Jakova”, najvjerojatnije se u antiohijskom slučaju pridružio Barnabi i iznevjerio Pavla (usp. *Gal* 2,13) te Pavao ne smatra uputnim sa sobom voditi takvoga (za njega nedovoljno pouzdanog) čovjeka. Pavao je zato ostavio i Barnabu, kojemu je dugovao poziv da s njim pođe u Antiohiju i koji ga je uveo u apostolski zbor (*Dj* 9,27), a za suputnika je izabrao Silu. Sila je bio jedan od dvojice poslanika jeruzalemske Crkve u Antiohiju s odlukama jeruzalemskog sabora. I on je, kao i Pavao, imao rimsko građansko pravo, tako da je posvuda imao slobodan pristup, a bio je iz Jeruzalema i kao takav svjedok Pavlova jedinstva s jeruzalemskom Crkvom.²¹

Na sljedeća dva putovanja Pavao utemeljuje Crkve u Galaciji, Maloj Aziji, Makedoniji. Obilazeći gradove navješćuje Krista i utemeljuje kršćanske zajednice. U pojedine se gradove vraća na novom putovanju da bi učvrstio vjeru ranije osnovanih zajednica te pomogao rješavaje otvorenih pitanja i problema. Ova daljnja briga i praćenje pojedinih Crkava koje je utemeljio također spada u misionarov poziv.

Na drugom misijskom putovanju započinje i njegov veoma plodan misijski rad u pismenom obliku. U poslanicama upućenim pojedinim Crkvama Pavao nastavlja svoj

navještaj. Svaka poslanica predstavlja isječak njegova života i problema pojedine zajednice kojoj piše.

Pavao stvara jedno načelo za putujuće misionare: jesti od svojega rada. Onaj tko radi u jednoj zajednici, smatra Pavao, ima pravo na uzdržavanje od te zajednice, ali on sam se odriče toga prava. Odricanje od ovoga prava na uzdržavanje preporučuje i svim ostalim misionarima. Misionar može biti na teret zajednice samo dva dana, a ukoliko ostaje duže od dva dana, onda treba uz propovijedanje i raditi te sam zarađivati svoj kruh. Ovo je pravilo ujedno bila i najbolja obrana od lažnih učitelja i besposličara. Usp. *Dj* 20,34; *1 Sol* 2,9; 4,11; *1 Kor* 4,12; 9,15; *2 Kor* 11,9; *1 Kor* 9,4-18; *Sol* 3,8-12.²²

2. Baština antiohijske Crkve

Kršćani Antiohije ostali su u narednim razdobljima poznati po sljedećoj baštini:

a) Antiohijska je zajednica ostala ujedinjena u zajedničkim misijskim inicijativama i veoma angažiranom misijskom djelovanju.

b) U Antiohiji se oblikovala usmena predaja kršćanskog naviještanja (počeci teologije) koju možemo prepoznati u novozavjetnim pismima (poslanicama) i koja se dijelom srodila s Ivanovom teološkom tradicijom (osobito s njegovom kristologijom). No, unutar ovog početnog teološkog razvoja ipak mogu razlikovati teološki naglasci kršćana porijeklom iz poganstva (*Pavao, Ef, Kol, 1 Pt*) te judeokršćanski teološki naglasci (*Hebr, Jud*).²³

²¹ Usp. *Der Bruch zwischen Paulus und Barnabas*, u: Gerhard SCHNEIDER, “Die Apostelgeschichte. Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament”, II. dio, navedeno djelo, 194-198.

²² Usp. *Essen und Arbeiten als Grundsatz für Wandermissionare*, u: Klaus BERGER, “Theologiegeschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments”, navedeno djelo, 354-355.

²³ O tome vidi više u: *Antiochien: Paulinisch-johanneischer Kreis* (Teil VI); *Antiochien: Antiochenische Briefe und Synoptische Tradition* (Teil VIII); *Antiochien: Positionen zwischen antiochenischen Briefen und Synoptischer Tradition* (Teil IX), u: Klaus BERGER, “Theologiegeschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments”, navedeno djelo, 210-250. 265-347.

c) Stvorene su predaje, usmene i pismene, i tzv. "loghioni" koji su poslužili kao izvor sinoptičkim evanđeljima.²⁴

U Antiohiji će se trajno osjećati prisutnost dviju struja: Pavlove, iz koje će koncem 1. st. doći poznati, treći po redu, antiohijski biskup, mučenik Ignacije (Antiohijski), te judaizantske struje, iz koje dolaze Ignacijevi protivnici judeo-gnostici doke-te.²⁵

Poznata "Antiohijska škola" koja će se razviti kao plod zrelosti kršćanske zajednice u ovome gradu je odigrala veoma značajnu ulogu u kasnijem razvoju teologije, iako u pitanju nije bila neka stalna znanstvena ustanova ili kakva katehetska škola. "Antiohijska škola" predstavlja smjer u nauci i tumačenju Biblije koji su zastupali pojedini oci i teolozi: Lucijan iz Antiohije (+312), Eustacije Antiohijski (+ prije 337), Diodor iz Tarza (+ prije 394) i njegovi učenici Ivan Zlatousti (+407) te Teodor Mopsuestijski (+428). Naglašavali su "povijesni" i literarni smisao tekstova Sv. pisma, nasuprot alegorijskom tumačenju "Aleksandrijske škole".

III. KARAKTERISTIKE MISIJSKOG DJELOVANJA ANTIOHIJSKE ŠKOLE

Opravdanje misijskog djelovanja kršćana među poganima u Antiohiji i kasnije misijsko djelovanje brojnih antiohijskih i drugih kršćana među poganima po Rimskom carstvu, antiohijska kršćanska zajednica izriče sljedećim argumentima:

1. Bog je već sam odlučio u toj stvari onda kada je Petru dao nalog da pokrsti poganina Kornelija (Dj 10,1-11).

2. Čovjek ne može zbog svoje slabosti u potpunosti obdržavati stari Zakon.

3. Spasenje pripada jedino milosti, koja djeluje slobodno.

Početno teološko utemeljenje misijskog djelovanja Pracrkve među poganima (a na prvom je mjestu po misijskoj aktivnosti među poganima u to vrijeme bila antiohijska Crkva), u biblijskim novozavjetnim tekstovima nalazimo izrečeno kroz narativni rječnik²⁶, koji koristi nekoliko argumenata²⁷:

- Židovi su odbacili Radosnu vijest.

- Duh se Božji izlio i na pogane (Dj 10,44-48). Duh Sveti nije pravio razlike između pogana i Židova, nego je jednako svima dijelio svoje milosti. Čovjek ne smije zatvoriti vrata što ih je sam Bog otvorio.

- Petar je imao viđenje prema kojemu više nema čistih i nečistih životinja i jela (Dj 10,1-43).

Kasnije će se postupno iskristalizirati i dublji teološki argumenti²⁸:

- Isus je umro zato da sve privuče k sebi i zato je njegova smrt temelj univerzalnosti misijskog poslanja (usp. Iv 12).

- Kristova smrt predstavlja pobjedu nad ovim svijetom i odatle proizlazi univerzalnost kršćanskog poslanja.

- Prema Fil 2,9-11 Isus je uzvišen kao Gospodin (Kyrios) pred kojim će se prignuti svako koljeno, što daje utemeljenje univerzalnosti misionarskog djelovanja.

Misijsko djelovanje među poganima, u čemu je antiohijska Crkva bila pionir, pretpostavljalo je i zahtijevalo i relativiziranje vrijednosti obrezanja. Ovaj pokušaj umanjivanja važnosti obrezanja se svakako pozivao na već postojeća starozavjetna relativiziranja obrezanja kroz pozive na "obrezanje srca" (Pnz 30,6) i naglašavao je ono što je važnije od obrezanja (1 Kor 7,19; Gal 6,15), a to je Krist (Kol 3,11; Gal 3,27) i vjera koja se verificira u djelima ljubavi

²⁴ O tome vidi više u *Antiochien: Antiochenische Briefe und Synoptische Tradition* (Teil VIII); *Antiochien: Positionen zwischen antiochenischen Briefen und Synoptischer Tradition* (Teil IX); *Der zweite antiochenische Impuls: Die Bildung der Evangelien und ihre Gemeinsamkeiten* (Teil XV), u: Klaus BERGER, "Theologie-geschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments", navedeno djelo, 265-347. 580-622.

²⁵ Usp. *Petrus und Paulus - zwei personalisierte Positionen*, u: Klaus BERGER, "Theologie-geschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments", navedeno djelo, 253-254.

²⁶ Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Die Kirche im Neuen Testament*, Verlag Herder, Freiburg-Basel-Wien 1961., 46-51.

²⁷ Usp. *Die theologischen Begründungen der beschneidungsfreien Heidenmission*, u: Klaus BERGER, "Theologie-geschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments", navedeno djelo, 254-256.

²⁸ Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Die Kirche im Neuen Testament*, navedeno djelo, 122-126.

(Gal 5,6). U tom je smislu prvoj Crkvi bilo važno naglašavati ono što zamjenjuje obrezanje, a to je snaga i djelo Duha Božjega (Gal 3,2, Rim 2,29; Fil 3,3) koji čovjeka suobličava Kristu (Kol 2,11).

Polemike s protivnicima koji su htjeli u antiohijsku zajednicu i u druge Pavlove zajednice uvesti obrezanje dovodile su i do polemičkog diskretitiranja obrezanja karakterizirajući njegove pobornike "tjelesnima" (jer su naglašavali tjelesno obrezanje (Gal 3,3; 5,13; 6,12-13; Fil 3,3), nazivajući obrezanje "osakaćenjem" (u izvorniku "odre-zanje") (Fil 3,2), "uškopljem" (Gal 5,12) i sl.²⁹ Ovakva kvalificiranja obrezanja stvorila je u Crkvama pod Pavlovim utjecajem klimu u kojoj je mogućnost da pogani prihvate obrezanje postala isključenom.³⁰

Misiologija i teologija misija prve Crkve, razvijana i u antiohijskoj Crkvi, se očituje kroz upotrebu pojedinih riječi i izraza³¹:

a) znakovi /čudesna/ silna djela (Dj 2,22; Hebr 2,4; Rim 15,19; 2 Kor 12,12; 2 Sol 2,9) - usmeno svjedočanstvo misionara Bog potvrđuje znakovima, čudesima i silnim djelima;

b) naviještati /slušati/ vjerovati (Rim 10,14-16; 1 Sol 2,13; Hebr 4,2) - vjera dolazi od navještaja i slušanja blagovijesti i zato je navještaj događaj koji stoji u temeljima vjere te postoji paralelizam između "naviještanja Evanđelja" i "riječi vjere". Riječ je Kristova upućena cijelom svijetu i odgovor na tu riječ je vjera. Apostolska riječ se temelji na "Riječi" Božjoj. Apostol je navjestitelj Evanđelja i misijsko je djelovanje shvaćeno kao događanje naviještanja i slušanja. Zbog negativnih iskustava i neuspjeha misionarskog navještaja vjera će postati stavom poslušnosti (u odnosu prema riječi) (usp. Rim 1,5; 16,26);

c) "svaki koji vjeruje" ("tko god vjeruje") (Dj 10,43; 13,39; Rim 1,16; 3,22; 4,11; 10,4,11; 1 Sol 1,7) - ovakva je formulacija po sebi izričaj misijskog programa koji počiva na uvjerenju o univerzalnosti Evanđelja;

d) "prosvjetljenje" (Dj 26,18; Hebr 6,4; 2 Kor 4,4,6; 2 Tim 1,10; Ef 1,18; 3,9) - ovo je prosvjetljenje shvaćeno kao obraćenje;

e) "uvjeravati" (Dj 18,4; 19,8; 28,23;

Gal 1,10; 2 Kor 5,11) - dovesti nekoga do shvaćanja služeći se riječima. Uvjeravajući ljude, Pavao se želi svjediti Bogu, a ne ugađati ljudima (1 Sol 2,4);

f) nasljedovati "uzore" - Pavao nudi uzore. To su on sam (Fil 3,17; 2 Sol 3,7,9), Timotej (1 Tim 4,12), Tit (Tit 2,7), starješine (1 Pt 5,3).

Sadržaj misijskog propovijedanja poganima je sljedeći³²:

- Bog postoji, on je živi Bog - Stvoritelj, a bogovi su ništavni i mrtvi.

- Čovjek se treba obratiti od staroga načina života i povjerovati. Spasenje se postiže obraćenjem. (Kršćanski je navještaj u ovoj točki radikalniji i intenziviran židovski navještaj u dijaspori.)

- znak obraćenja je krštenje ili analogni čini inicijacije. Ono je ujedno i spasenjski čin.

- Cjelokupni događaj Isusa iz Nazareta je reduciran na njegovu funkciju Božjeg poslanika ljudima i navjestitelja budućeg "dana" u koji će Bog suditi svijet. Isus je uskrsnućem ovjеровljen kao Božji poslanik (usp. Dj 17,31). Naglasak nije stavljen na redosljed križ - uskrsnuće u Isusovu životu, nego na suprotnost mrtvi bogovi - živi Bog.

- Kad su oni što ih je nevolja raspršila poslije Stjepanove smrti došli u Antiohiju, Dj kažu "propovijedahu i Grcima navješćujući evanđelje: Gospodina Isusa" (Dj 11,20). U naviještanju poganima Isusu se ne pridaje naslov Krist - Mesija (koji je više odgovarao iščekivanju Židova), nego Gospodin: svojim uzvišenjem zdesna Bogu on

²⁹ Usp. *Die Geschichte der jüdischen Beschneidung in der christlichen Theologie des 1. Jh. n. Chr.*, u: Klaus BERGER, "Theologie-geschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments", navedeno djelo, 256-257.

³⁰ U Rim 4,11 nalazimo Pavlov pomirujući sud o obrezanju: Abraham je primio obrezanje kao pečat pravednosti koju je zadobio po vjeri.

³¹ Usp. *Technische Missionssprache* u Klaus BERGER, "Theologie-geschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments", navedeno djelo, 354-355.

³² Usp. *Inhalte der Missionspredigten, vornehmlich an Heiden*, u: Klaus BERGER, "Theologie-geschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments", navedeno djelo, 355. Usp. *ibidem*, 355-379.

je postao vrhovnim vladarom Kraljevstva posljednjih vremena (usp. *Dj* 2,21.36; 7.59-60; 10,36; *1 Sol* 4,15-17; *2 Sol* 1,7-12; *Rim* 10,9-13).

- Naglasak se stavlja na budući sud, kojemu može prethoditi uskrsnuće mrtvih. Sud je shvaćen kao davanje "plaće" ili kao očitovanje gnjeva Božjega.

Oni koji su se obratili i pokrtili su izabrani ili sveti. Svetost grupe nije nešto što bi ovisilo o kvaliteti i svetosti pojedinaca, nego je svetost zajednice svetih u ulozi koju ta zajednica ima u povijesti spasenja, u odnosu prema drugima. Svetost grupe je viđena sakralno-pravno: izdvojena je od svijeta i iz svijeta za službu Bogu (usp. *1 Kor* 5,1-6,11).³³

UMJESTO ZAKLJUČKA

Obzor su Crkve narodi kojima je poslana. To je shvatio Pavao i s njim antiohijska Crkva. Antiohijska Crkva nije primila misijsku zadaću ni od koga, nego je postala misijskom radi kršćanske zrelosti i nutarnje

potrebe svojih članova: svjedočiti i navijestiti dar primljena spasenja po vjeri u Krista. Nije zato čudo što je po prvi puta Crkvu označio "katoličkom" upravo jedan od izdanaka antiohijske kršćanske zajednice i njezin biskup - Ignacije Antiohijski³⁴.

Crkvu nije povijest preoblikovala u sveopću, nego je ona sveopća po svom nutarnjem dinamizmu koji se nužno manifestira i kao misijski poziv i poslanje, a predan i zauzet katehetski rad je istodobno oblik ostvarenja ovoga poziva i poslanja (usp. *Dj* 11,26; 15,35) te preduvjet daljnjeg misionarskog angažmana (usp. *Dj* 13,1-3; 15,36ss).

Kvaliteta katehetskog rada je zato jedno od mjerila "katoličke" autentičnosti Crkve u Hrvata danas.

³³ Usp. Klaus BERGER, *Theologie-geschichte des Urchristentums. Theologie des Neuen Testaments*, navedeno djelo, 356-357.

³⁴ *Ad Smir.*, 8,2.